

W XXI wieku ornitologia wciąż skrywa wiele tajemnic. Na naszej planecie żyją gatunki ptaków praktycznie nieznanie nauce. Niektóre z nich są tak tajemnicze i rzadko obserwowane, że nie ma pewności, czy istnieją.

PIOTR GRYZ

www.ornitofrenia.pl



**Samiec przepiórecznika
według opisów obserwatorów
i wypchanych okazów.**

rys. Piotr Gryz

Przepiórecznik

Wyobraźmy sobie nietypowo ubarwioną przepiórkę, której ozdobami są czerwony dziób i nogi, charakteryzującą się – jak bażanty – wyraźnym dymorfizmem płciowym. Umieścimy ją potem w surowej, ale malowniczej scenerii najwyższych gór świata – Himalajów. Taki ptak istniał naprawdę i nazwano go przepiórecznikiem. Niestety, jest znany z nielicznych obserwacji, zaledwie 12 okazów i nie był obserwowany od 1876 roku!

Zachodnia część Himalajów to jedno z najbardziej niezwykłych przyrodniczo miejsc na naszej planecie. Ten trudno dostępny obszar obfituje w różne endemiczne gatunki zwierząt, w tym ptaków. Jednym z nich jest dalszy kuzyn żyjącej w Polsce przepiórki zwyczajnej *Coturnix coturnix*, nazwany przepiórecznikiem *Ophrysia superciliosa*, a w języku angielskim przepiórką himalajską lub górską.

Górska przepiórka

Przepiórecznik jest jednym z najciekawszych, ale i najsłabiej poznanych kuraków. Jest nieco większy od przepiórki zwyczajnej (długość ok. 25 cm), a jego cechami charakterystycznymi są czerwone nogi i dziób, białe plamki za i przed okiem, długi ogon oraz sztywne, włosowate pióra na czole (McGowan i in. 2020). Przepiórecznika charakteryzuje też wyraźny dymorfizm płciowy. Samiec ma ciemnoszare upierzenie z ciemnymi smugami oraz białe czoło i pasek brwiowy. Jego długie, lancetowate pióra formujące czubek mają niezwykle kształt i fakturę. Ciekawy jest również długi ogon przepiórecznika, który, w przeciwieństwie do większości przepiórek, składa się z 10 piór prawie tej samej długości co skrzydło. Samica jest nieco mniejsza i charakteryzuje się jaśniejszym, płowym lub cynamonowo-brązowym upierzeniem z wyraźnymi czarniawymi plamami i smugami. Juwenalne samce różnią się od dorosłych płowymi smugami i pręgami na lotkach trzeciorzędowych oraz dużymi czarnymi plamami na grzbiecie, takimi jak u dorosłej samicy (Madge i McGowan 2002).

Według nielicznych relacji przepiórecznik był kiepskim lotnikiem, pokonującym tylko krótkie dystanse. Występował w stadkach liczących 5–12 ptaków oraz sporadycznie w parach (Collar i in. 2001). Był najprawdopodobniej gatunkiem osiadłym, którego siedliskiem były strome zbocza porośnięte kępami wysokiej trawy i zarośli, położone na wysokości 1650–2400 m n.p.m. i zorientowane na poł-

dnie lub wschód. Spekulowano, że występował też w niższych partiach gór, ale jeśli tak, to najprawdopodobniej tylko w zimie, kiedy przemieszczał się tam w odpowiedzi na trudne warunki pogodowe. Z drugiej strony jego miękkie, puszyste upierzenie sugeruje, że był dobrze przystosowany do niskich temperatur. Jego pożywienie mogły stanowić nasiona traw oraz przypuszczalnie jagody prinsepia *Prinsepia utilis*, wiciokrzewu *Lonicera angustifolia*, berberysu azjatyckiego *Berberis asiatica* i gerardiany *Gerardia heterophylla* oraz owady.

Przepióreczniki podobno wydawały przenikliwe, alarmowe gwizdy oraz niskie, krótkie głosy przypominające te wydawane przez przepiórkę podczas żerowania. Okres lęgowy tego gatunku przypadał zapewne na wrzesień, ponieważ okaz pozyskany w czerwcu był rocznym samcem w okresie pierzenia, a dwa juwenalne osobniki pozyskano w listopadzie (Madge i McGowan 2001). Niestety, to wszystko, co wiadomo o jego zwyczajach lęgowych. Nie wiadomo, jakie gniazdo budował ten gatunek, nic nie wiadomo o jego jajach i piskletach, podobnie jak o inkubacji i opiece nad potomstwem. Nawet dokładny zasięg przepiórecznika nie został poznany.

Czy przepiórecznik wciąż istnieje?

Przepiórecznik być może jest reliktem epoki lodowcowej, który pierwotnie ewoluował na niżej położonych obszarach, jednak gdy one zniknęły podczas późniejszego ocieplenia klimatu, musiał się przenieść w wyższe partie gór. Możliwe też, że został odkryty przez Europejczyków w ostatnich refugiach, kiedy już był na skraju wyginięcia. W każdym razie od 1876 r. nie odnotowano pewnych obserwacji tego gatunku, a obecnie jest on znany jedynie z 12 okazów (Collar i in. 2001). Wszystkie pozyskano pomiędzy 1836 a 1876 r., głównie zimą (listopad–styczeń), w okolicach dwóch górskich stacji – Mussoorie i Dehra Dun (oddalonych od siebie o ok. 180 km) w stanie Uttarakhnad w północnych Indiach (Collar i in. 2001, Madge i McGowan 2002). Gatunek został opisany w 1846 roku przez J.E. Graya na podstawie żywych osobników z kolekcji hrabiego Derby w Knowsley Hall, pochodzących z pierwszej z wymienionych lokalizacji. Jednak dopiero w 1865 roku został po raz pierwszy zaobserwowany na wolności przez Kennetha Mackinnona, który zastrzelił parę w listopadzie w rejonie Mussoorie, na wysokości około 1800 m n.p.m. Dwa lata później, również w listopadzie, w pobliżu Jerepani pozyskano kolejnych pięć okazów, a w grudniu 1876 roku mjr. G. Carwithen pozyskał kolejny okaz na wschodnich zboczach Sher-ka-danda, w pobliżu Nainital, na wysokości 2100 m n.p.m.

W XIX wieku odpowiedni dla tego gatunku habitat był prawdopodobnie znacznie bardziej powszechny, a fakt, że prawie wszystkie obserwacje pochodziły z okolic dwóch często odwiedzanych stacji górskich, prawdopodobnie odzwierciedlał tylko częstość odwiedzania tych terenów przez obserwatorów, a nie rzeczywisty zasięg. Niestety, w XX wieku tereny, na których obserwowano przepiórecznika, były dość intensywnie kolonizowane przez ludzi, co wiązało się z nadmiernym wypasem zwierząt, wydobyciem

surowców mineralnych, kłusownictwem i inną szkodliwą dla przyrody działalnością. Według niektórych źródeł wiele górskich zboczy w typowej lokalizacji jest obecnie całkowicie ogołoconych z roślinności (Singh 2000). Mimo to przyczyny prawdopodobnego zniknięcia tego gatunku nie są znane. Tak naprawdę nie ma pewności, czy gatunek ten wyginął, dlatego wciąż jest uznawany za krytycznie zagrożony wyginięciem, a nie wymarły. Jeżeli jednak przetrwał, zakłada się, że cała populacja liczy mniej niż 50 dojrzałych osobników (BirdLife International 2023).

Być może ocalałe ptaki zamieszkują ostatni obszar odpowiedniego siedliska w regionie Mussoorie, obejmujący ok. 923 km² (Dunn i in. 2015). Jest to bardzo trudny i niedostępny teren, a sam przepiórecznik jest gatunkiem skrytym i niełatwym do wykrycia. W ciągu ostatnich 40 lat przeprowadzono niewiele dobrze zorganizowanych poszukiwań tego gatunku, ale zgłaszano kilka niepotwierdzonych i nieudokumentowanych obserwacji. Możliwe są dwa stwierdzenia ze wzgórz Mussoorie z 1984 r. oraz pięć obserwacji z rejonu Naini Tal w 2003. Jedna samica została również zgłoszona z zachodniego Nepalu przez lokalnego myśliwego w 2010 r. (Baral i in. 2013). Istnieją też pozornie wiarygodne, ale także nieudokumentowane stwierdzenia z dystryktów Dailekh (Nepal) i Lohagat (Indie) z lat 1945–1950 (Collar i in. 2001). Czy jednak tajemniczy przepiórecznik wciąż istnieje? Niedawno próbowano odpowiedzieć na to pytanie. Niestety, na podstawie odnotowanych stwierdzeń tego gatunku ustalono, że raczej nie, szacując przy tym czas jego wyginięcia na koniec lat 90. XIX wieku, zaledwie dwie dekady po pozyskaniu ostatnich okazów (Collen i in. 2010). Czyżby więc odkrycie tego gatunku przez Europejczyków było gwoździem do jego trumny?

Literatura

- Baral H.S., Basnet S., Chaudhary H., Chaudhary B., Timsina A. i Bidari K. 2013. Search for the Critically Endangered Himalayan Quail *Ophrysia superciliosa* in far west Nepal. *BirdingASIA* 20: 70–75.
- BirdLife International. 2023. Species factsheet: *Ophrysia superciliosa*.
- Collar N.J., Andreev A.V., Chan S., Crosby M.J., Subramanya S. i Tobias J. A. 2001. Threatened Birds of Asia: the BirdLife International Red Data Book. BirdLife International, Cambridge, UK.
- Collen B., Purvis A. i Mace G.M. 2010. When is a species really extinct? Testing extinction inference from a sighting record to inform conservation assessment. *Diversity and Distributions*. 16(5): 755–764.
- Dunn J.C., Buchanan G.M., Cuthbert R.J., Whittingham M.J. i McGowan P.J.K. 2015. Mapping the potential distribution of the Critically Endangered Himalayan Quail *Ophrysia superciliosa* using proxy species and species distribution modelling. *Bird Conservation International* 25(4): 466–478.
- McGowan P.J.K., Kirwan G.M. i Sharpe C.J. 2020. Himalayan Quail (*Ophrysia superciliosa*), wersja 1.0. W: *Birds of the World* (J. del Hoyo, A. Elliott, J. Sargatal, D. A. Christie, i E. de Juana, Editors). Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA.
- Madge S., McGowan P. 2002. *Pheasants, Partridges and Grouse, including Buttonquails, Sandgrouse and Allies*. Christopher Helm, London, United Kingdom.
- Singh A.P. 2000. Birds of lower Garhwal Himalayas: Dehra Dun valley and neighbouring hills. *Forktail* 16:101–123.